

## A PROJEKTFELADATOK TAPASZTALATAI

### MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

A projektérettségi jó dolog!

Jó az, hogy választás, döntés elé állítja a diákokat, amelynek során fel kell mérniük saját képességeiket, lehetőségeiket, érdeklődésüket. Jó az, hogy önismeretre nevel, szembesíti a diákot önmagával:

- mit kezd a határidővel, mit kezd az álmaival, hogyan valósítja meg vagy kénytelen lemondani; ha lemondott, miért kényszerült erre, ha kitartott, miben kellett mégis változtatni;
- hogyan viszonyul a terv a megvalósításhoz, milyen a munkabírása, munkatempója, hogyan tudja megszervezni a feladatot; hogyan tud kommunikálni olyan helyzetekben, amelyeknél kilép az iskola falai közül;
- hogyan tud segítséget kérni, el tudja-e fogadni, hogyan viszonyul az esetleges kritikához, mennyire hat rá mások véleménye, mennyire ragaszkodik a saját megoldásaihoz;
- a legjobb, hogy maradandót alkot – ez a videofilm, a fényképalbum, a magnókazetta érzésem szerint a Megőrzendő feliratú fiókba kerül az érettségi bizonyítvány mellé.

A gyakorlati projekt érettségi jó dolog, szakmai szempontokból is. Olyan produktumokat kell a diákoknak a gyakorlatban saját maguknak létrehozniuk, amelyekről elméletben sokat tanult/nak. Élhetek avval a példával is, hogy elemi szinten kell tudniuk történetet/mesét írniuk már kisiskolás korban is mindenféle irodalmi igényesség elvárása nélkül – s tulajdonképpen ennél a tárgynál sem más a helyzet: egy alapszituáció, téma megadásából kiindulva szabadon alkothat történetet, készíthet beszélgetést, fotósorozatot. A különbség azonban probléma: a videofilm, a rádió riport, fotósorozat elkészítése nem megy technikai ismeretek nélkül. Ehhez az AKG-ban minden segítséget megkaptak a diákok az iskola stúdiósától, mert hogy ebben az iskolában van stúdió és stúdiós. Ha ez a lehetőség nem lett volna, én, a tanár biztosan nem tudtam volna ebben segíteni, mert nem értek hozzá egyáltalán, mivel ezt én sem tanultam soha, sehol (igaz, kellett készíteni egy filmetűdöt, amelyet – minden technikai segítséget igénybe véve – meg is tettem). Tehát azt gondolom, hogy az egyetemen, vagy ki hol tanulja, a tanárképzés részévé, követelményévé kellene tenni a legalább alapszinten elsajátított gyakorlati ismereteket (kamera használata, számítógépen vágóprogram, Photoshop program használata, CD, DVD másolás, átírás, mit tudom én, mi még, sajnos!!!), mert nem vagyok hiteles tulajdonképpen, hiszen olyan feladatot kérek számon, amit nem tudnék megoldani. Ezért úgy döntöttem a magam gyakorlatában, hogy az iskola stúdiósának segítségét kérem

1. a magam számára, azaz szeretném megtanulni mindezt alapszinten; 2. a jövő évtől a diákok órarendjébe építünk olyan gyakorlati órákat, amelyeket Attila, a stúdiós tart, így az alapvető filmformanyelvi kifejezőeszközök mint világítás, kamerakezelés, vágás kipróbálása a gyakorlatban is megtörténik. Jelen időnkben, amikor is a mobiltelefonok újabb változatai már nemhogy fénykép, de mozgókép létrehozására is alkalmasak, azt gondolom, hogy nem életszerűtlen elvárás ez tanártól, diáktól egyaránt. Arról nem is beszélve, hogy ez olyan gyakorlati készség, képesség, melyet valóban hasznosítani lehet a mindennapokban: a családi ünnepek, utazások élménybeszámolóí élvezhető formában kerülnek az almáriumba.

Azt is gondolom persze, hogy fejtől bűzlik a hal: a tanárképzést kell alakítani elsősorban a valósághoz, a valóság pedig az, hogy ezekre a technikai ismeretekre szükségünk van nekünk, tanároknak, de tapasztalataim szerint nem rendelkezünk vele. Természetesen ehhez technikai háttérre van szüksége az iskoláknak – minél több pályázati lehetőséggel kellene segíteni ezt a projektet, hogy minden diáknak legyen hozzáférése a gyakorlati elsajátításhoz. Tudom én, hogy lassan-lassan vadvizeken járok, sőt a tárgyról gondolkodva nem is olyan lassan jutok el ide. Mivel nagyon széles a spektrum abból a szempontból, hogy ki milyen szakterületről jutott el e tantárgy tanításáig, az előbbi állításaim például biztosan nem állják meg a helyüket az informatikusokat illetően, ők egészen biztosan bírnak a felsorolt tudással, nekik talán a narratív elméletek, esetleg egy film motívikus hálójának felbontása jelenthet nagyobb kihívást.

A videofilmek értékelésénél éppen ezért volt némi véleménykülönbség köztem és az iskola stúdiója között, hiszen ő azt is számon kérte volna, amit sem én, sem pedig az útmutató nem tett, nevezetesen a technikai megvalósítás minőségét. Ha teoretikusan gondolkodom róla, tényleg neki van igaza. Summa summarum: ezt az iskolai képzés részévé kellene tenni.

Végül hárman választották a filmkészítést, noha a kiírásakor jóval többen álmództak róla. A többség éppen a saját technikai ismereteinek hiányában döntött másképp, pedig volt filmes ötletük, elképzelésük, látták a képeket, sőt a zenéjét is kitalálták már, de mivel kamera nem volt még a kezükben, az iskolának persze (természetesen nem olyan persze) van, de belátható okokból nem napokra kölcsönözhető, s úgy inkább nem ezt a feladatot oldották meg. Akik kitarítottak, mindhárman érdekes, korrekt anyagot adtak le.

A Visszaemlékezés (pozitív felhanggal!) a legiskolásabb módon elkészített anyag. A szituációt a maga konkrétságában értelmezi, nem absztrahál, egy lírai hangulatú mozgófényképalbumot készít, amelyben a személyes érintettség mind képileg, mind zeneileg egyértelmű. Ügyes, ötletes megoldással korszakolja: a színek változása egyrészt élénkíti, másrészt érzelmesebbé teszi az anyagot. A zeneszám ideje szabja meg a film hosszát, a zárlat táncalakzata szép motívummá érik. Ez a diák adta le először a vizsgafilmjét, kicsit érez/tem/ni is a legyünk túl rajta feelinget – de az anyaggal kapcsolatban nincs hiányérzetem.

A KÉP – MÁS című etűd hihetetlen profi alkotás. A megadott szituációból kibont egy történetet, fölépíti dramaturgiáját, feszültséget teremt, csúcspontra emel, csavarral lezár, a csavarban megvalósítja a címet, formanyelvi eszközei, a nézőpontváltás, a „kép a képben – képben a kép” játék (ön)reflexivitása olyan tehetségről árulkodik, amely túlmutat az iskolapad keretein, s ez még csak élete első filmje! A tanár (én) egy ilyen alkotás láttán ámul.

A Pygmalion nem kevésbé, de egészen másképpen ejtett ámulatba. Ha van nehéz diák, úgy e mű szerzője minden szempontból érdemes e jelzőre. Az utolsó héten készült el a film, noha ötletek, álmok sorozatát hallgattam hónapok óta. Tényleg nem bíztam abban, hogy elkészül, s már csak a menekülési útvonalakat vázoltam a srácnak. Aztán letette a csoport elé az utolsó órán. És tényleg sokat megőrzött abból, amit kitalált! Már a Nárcciszusz történet is megfogott, de a Pygmalion még rejtélyesebb, mélyebb. Azt gondolom, az önkifejezés vágya a szó szoros értelmében a legfontosabb ebben az alkotásban: egy iskolai léptékben nem kimondottan sikeres fiatalember megszólal képben, zenében, versben. A film motivikusan erős, a születés, a teremtés áll a középpontban, a tárgyak (is) motívumokká válnak, ahogy a zene, az (ön)arckép/festmény. A képi megoldások közül a háromszor ismételt svenk inkább üresíti, mint erősíti a kifejezést, itt a vágás szorosabbá, feszültebbé tette volna az előadást. Ez az az alkotás, amellyel mindenképpen érdemes volna tovább foglalkozni, s akár pályázni valamilyen kisfilmfesztiválra.

A munkanapló elkészítése egyiküknek sem okozott különösebb problémát, mivel mindhárman valóban a saját ötletükből, lehetőségeikkel dolgoztak. Szerintem a munkanapló bizonyos értelemben a referenciája annak, hogy ez valóban így történt-e. Az én tanári segítségem az ő esetükben inkább a határidő betartására, illetve a munkanapló elkészítésének módjára szorított. A legpontosabb, legjobb a KÉP – MÁS munkanaplója: az ötlettől a forgatókönyvig tartalmazza képekkel illusztrálva a film megszületését, és a munkafolyamat viszonyait is beavat. A Visszaemlékezés munkanaplója viszont rávilágít a diák alapvető definitív hiányosságaira, úgy mint jelenet/beállítás/plánzás, ez annak az értékelésénél meg is jelenik pontszám levonásban.

4. A rádióriport is ötletes, precíz, alapos munka, amely sok szempontból izgalmas kihívás: el kell hagyni az iskola biztonságos terepét, le kell szervezni a beszélgetéseket, kommunikációs helyzetbe kell kerülni vadidegen emberekkel, motiválni kell őket a feladatra, nem is beszélve a szakmai megalapozottságról, kérdések összeállításáról, s arról a meglepetésről, amikor a vágatlan anyaggal szembesül a riporter. Annak a lánynak, aki ezt választotta, inkább a szituáció emberi vonatkozásai jelentettek megpróbáltatást: szorongott a helyzet ismeretlenségétől, de úgy érzem, annál büszkébb a megoldásra – és lehet is.

A vele való együttműködésem példaszerű volt, engem mindenestre megnyugtató. S itt adódik megint egy alapvető probléma: hogyan motiváljuk a diákot a tanárral való együttműködésre, mely elengedhetetlen része kell/ene legyen a projektmunkának. Tudomásul véve, hogy minden diák más-más személyiség más-más igényekkel, tudással, képességgel, elvárásokkal a tanár felé, az értékelésben mindenképpen megjeleníteném az együttműködési készséget/képességet – valahogy úgy, hogy aki maximumra teljesít, se kaphasson maximális pontszámot, illetve ennek pandanja – aki nagyon gyengén teljesít, de mindvégig együttműködik, kapjon érte pontot (akár jegyalkotó módon is). Ez persze föltételezi, hogy a tanárnak biztosítania kell konzultációs időpontokat személyre szabottan, rendszeresen. Ez nemcsak a határidő betartását szolgálja, hanem elősegíti a diák – ha igényli, a tanárral közös – gondolkodását, folyamatos készülését, ami a projektmunka lényegéhez tartozik.

A fotósorozat azért került a projektfeladatok közé, mert néhányan igencsak elbizonytalanodtak, az idő szorítani kezdett és nem utolsó sorban az iskolánkban hosszú évek óta működik fotó alkotókör, amelynek sokan voltak rövidebb-hosszabb ideig tagjai az érettségizők közül. A téma „Egy tér vagy egy tárgy egy napja” véleményem szerint alkalmasnak bizonyult a térbeli és időbeli képi kifejezésre, ugyanakkor történetépítésre is lehetőséget adott. Együtt ötleteltünk azokkal a diákokkal, akik emellett döntöttek. A fényképezőgép minden családban hozzáférhető, semmilyen megkötésem nem volt a képek leadásának módját illetően, tehát CD-n éppúgy elfogadtam, mint fényképalbumot. Azonban ez a feladat bizonyult a legköltségesebbnek azok számára, aki előhívták, illetve fotópapírra nyomtatták lézernyomtatóval. Ezért van némi lelki ismeretfurdalásom. A fotósorozatok készítésénél is hihetetlenül ötleteseknek, talpraesetteknek bizonyultak a diákok. Olyan mindennapos helyszíneket fedeztek föl, néztek rá és mutatták meg más szemmel, mint az iskolai ebédlő – ami köré a Párkák történetét szőtte az egyik lány (épp az ő munkáját dicsérte Jancsó Miklós, és tette hozzá, hogy ennek a feladatnak a teljesítése másodéves operatőröknek is becsületére válna), egy piac, az a gyalogátkelő, ahol a diák nap mint nap közlekedik, vagy az a kert, amelyben él. Sokféle megoldással éltek: a szépiától a színes fotóig, a fények játékán, a képen belüli és a sorozat kompozíciós megoldásain át, narratív rendszerbe építve vagy fény-árnyék változással mutatva az idő haladását, benépesítve az ábrázolt teret vagy éppen formákkal emelve ki azt.

Ennek a feladatnak a munkanaplói igen változatos képet mutatnak. A legjobban sikerült képsorozatok közül mindenképpen kiemelném az Ebédlő, a Kert és a Zebra munkanaplóját. Mindhárom tudatosságról, kompozíciós szerkesztettségéről, fölépítésről tesz bizonyosságot, mindhárom világábrázolásra törekszik s érzésem szerint erre valahogy a feladat közben döbben rá, s mélyül egyre jobban el az (ön)értelmezésben. A Piac rendkívül jól sikerült sorozat, a munkanaplóból számomra a legérdekesebb az, ahogy a diák szembesül a fotóriporter szerepének sajátosságaival, ezt a Zebra alkotója is megfigyeli. Azt is jó volt a projektfeladatok során megélni, ahogy a diákok segítették ötleteikkel, észrevételeikkel egymást. S ennek kapcsán jön a következő probléma: mivel a középszintű érettségi nem tartalmaz szóbeli vizsgát, a projekt leadása és az írásbeli letétele után nincs alkalom a vizsgadarabok (remek) bemutatására. Ezen mindenképpen változtatnék olyannyira, hogy ha az idő enged, az idejű szóbeli érettségien is teremtünk lehetőséget bemutatásukra. Ha a bemutatás elmarad, az egyértelmű coitus interruptus!

Tapasztalatom szerint a gyakorlati feladatok megoldásánál kevésbé, az esszéírás esetében annál inkább támaszkodtak (volna) tanári segítségre a diákok. Ebben a feladatban érzésem szerint kevésbé motiváltak, talán mert az esszéírás „iskolásabb”, megszokottabb az előzőnél. Mindenki ezt adta le később, ezt hagyta utoljára – erre fordított kevesebb figyelmet a dolgozatírók többsége. Ez nem jelenti azt, hogy nem születtek nagyon igényes, tartalmas, alapos írásművek – de minden bizonnyal ezek szerzői igen szépen teljesítenek magyarból, többen közülük emeltszintű érettségit tesznek ebből a tárgyból, azaz tudnak esszét írni, nekik a műfaj és egyáltalán az írás nem jelent problémát. Ugyanakkor médiából ilyen mélységű munkát nem készítettek még, éppen ezért nem volt könnyű nekik sem – főleg a Cantat ügy feldolgozása. Ehhez gyűjtőmunkát kellett végezni, feldolgozni, rendszerezni az adott médiajelenség bemutatásához. Véleményem szerint ez a téma igényelt leginkább elmélyülést, felkészülést, tájékozottságot, önálló értékelést, morális kérdésekben állásfoglalást. Mint majd minden média témában, itt is előnynek bizonyult a társadalomismereti, történelmi érdeklődés/tudás, azok a tanulók voltak ennél a feladathoz igazán sikeresek, akik ilyen háttér-tudásbázissal, gondolkodásmóddal rendelkeznek. Nem véletlen, hogy akár világpolitikai témát is beépít, feszeget (9 /11) egyikőjük, és minden dolgozat él aktuális példával.

A műfaj- és motívumelemzés közelebb áll tárgyában, megközelítésében is egy magyar dolgozathoz, az előkészületeket illetően „mindössze” meg kellett hozzá nézni a filmet, nem véletlen, hogy aki szinte az utolsó utáni pillanatra halasztotta, ezt a feladatot választotta. Itt azt a csendes megjegyzést tenném, hogy nagy szerencséjére az illető fiatalembernek az útmutató alapján értékelhettem dolgozatát, mert a saját elvárásaim szerint bele sem fogok az olvasásba éppen a terjedelem elégtelensége okán. Ebben szigorúbbnak kellene lennie az útmutatónak is, legyen alsó limit sor- vagy szószámmal s ennek alulmúlása legyen kizáró ok.

Véleményem szerint mindkét cím túl konkrét – éppen ezért itt fölvetődik a szakirodalom használatának a kérdése. Én nem preferáltam ezeknél a feladatoknál, hiszen ha beleássa magát a filmelemzésekbe, egyszerűen elveszik a rengetegben, szembetalálja magát azzal a bölcsészként jól ismert érzéssel, hogy Petőfiről nem lehet újat, sajátot írni, csak átfogalmazni mások elemzését. Ennek nem látom értelmét. Hogy a diákok mennyire védtek saját gondolataikat, ötleteiket, példázza, hogy alig hagyták, hogy filmklubon közösen megnézzük a Szigorúan ellenőrzött vonatokat, illetve a megbeszélésről azok a 12-sek, akik ezt a témát választották, elmentek. Tehát szerencsésebb lenne átfogóbb témákat megadni, amihez akár központilag ki lehet jelölni kötelező, illetve ajánlott szakirodalmat. Ez esetlegesen nemcsak a diákokat, hanem a tanárt is megsegítheti.

A projekt útmutató szempontjai számomra elfogadhatónak, hasznosnak bizonyultak. Egyrészt megkapaszkodhattam konkrétságukban, másrészt elég tág teret hagytak az önálló munkához, értékeléshez. Itt azonban visszautalnék a fentiekben kifejtett problémákra: tehát

1. megfelelő képzés után a technikai kivitelezést beépíteném a követelményrendszerbe;
2. tanár – diák együttműködést akár jegyalkotó módon pontszámósítanám;
3. a be/megmutathatóság kérdése, nevezhetjük védésnek a nyilvánosság előtt;
4. szakirodalom, ajánlott irodalom megadása, számonkérése.

## **AZ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA TAPASZTALATAI**

Nem mondom, hogy az ideai érettségi botránysorozatban nem voltak félelmeim az írásbeli előtti pillanatokban, de minden a legnagyobb rendben lezajlott. 180 percig tartott, nem 240, ott volt a kazetta, az a kazetta volt, nem világított be a nap az ablakon, minden diák jól látta a filmrészletet, az első vetítésnél mindenki a részletre figyelt, a feladatlapot csak ezután kapta kézhez, volt ideje átolvasni a szövegértési feladatokat, aztán nyugodtan hozzákezdett a válaszadáshoz. Harmadik vetítésre nálunk nem került sor, mert mindenki beadta a dolgozatát a 120. perc előtt.

Mindenképpen jó az, hogy ez az első központi média érettségi nem állította a diákokat (és a tanárokat) megoldhatatlanul nehéz feladatok elé. Nem lett volna szerencsés üzenete egy, az évi 16 órához mérten indokolatlanul, aránytalanul kemény példasornak. Ez a tárgy valóban népszerűvé kezd válni a diákok körében, nem mindegy, hogy van-e, és hány érettségizőnk.

A diákok és az én véleményem egyezik, mikor azt állítom, hogy nem volt nehéz a feladatsor. Az emeltszintű érettségizető továbbképzésen vitatkoztunk azon, hogy a filmrészlet ideje benne legyen-e a 180 perc tiszta munkaidőben – szemben korábbi álláspontommal, a tapasztalatok alapján azt gondolom, igen, minden további nélkül. Azt azonban változatlanul meggondolandónak tartom, hogy a három feladatípust (tudáspróba, szövegértés, média minieszé) időben limitálva elkülönítsük úgy, ahogy ez a nyelvi érettségiknél zajlik. Érdemes lenne háromszor 60 percben gondolkodni, az első kettő lehetne a szövegértés, illetve a minieszé – utoljára a tesztfeladatsor, amelynek a megoldásához kell a legkevesebb idő, tehát a diák, ha befejezte, nem kellene ott ülnie holt időben és várnia a következő példasorra. Azt gondolom, hogy a követelményszint szép lassan úgyis emelkedik, tágul – természetesen nem szeretném a ló túloldalán találni magam jövőre –, beépülnek, mélyülnek az ismeretek, mi tanárok is biztosabban kezdünk mozogni, kevésbé félünk majd tárgytól, magunktól, diáktól, s akkor majd lassan, fokozatosan kitöltődik mind a három számonkérő óra feladattal. Mivel idén egyetlen tanítványom nem tett emeltszintű érettségizőt, így arról nem tudok érdemben nyilatkozni – egyetlen javaslatot kivéve. A jövőre nézve szerencsésebbnek tartanám, ha az emelt- és a középszintű feladatsor nem fedné egymást. Megítélésem szerint a két szint minőségileg különbözik egymástól, s ezt közvetítenie, tükröznie kellene a feladatsornak. A tesztort már jövőre lehetne bővíteni, mélyíteni mind mennyiségi, mind minőségi szempontból. Több olyan feladatot képzelnék el, mint amilyen a szerzői és a tömegfilm összehasonlítása volt idén, az egy-két szavas definíciók mögé háttérinformációkat kérnék számon (pl. infotainment – nemcsak meghatározás, hanem egy ilyen jellegű műsor bemutatása). Egyáltalán az elméleti média kérdések mögött meg kellene jelennie a műsorok ismeretének, de ez már megint önmagán túlmutató kérdés. Nevezetesen aki ezt a tárgyat tanulja/tanítja, nem kerülheti el a rádióhallgatást, tv nézést, adott műsorok, műsortípusok elemzését.

Az igaz/hamis válaszadásnál nyomatékosan szeretném jelezni, hogy nem tartom szerencsésnek a többes számban fölített kérdést (melyek az igazak/hamisak), melyre egyes számú válasz a helyes (A, B, C válaszok közül a B). Ez bizonyos szempontból megkérdőjelezi a kérdést föltevő szakmai kompetenciáját, ahogy szerintem a jószándékát is.

A szövegértési feladatsor kérdései középszinten alapvetően megfigyelési szempontokra épültek. A jövőben meg lehet kockáztatni ezeknek a szempontoknak a tágítását, azaz a kérdés valódi kérdés legyen, ne adjon meg alapvető információt, amit a diáknak csak kiegészítenie kell. Konkrétan: „Mi utal arra, hogy azt a vonatszakszót, amelyben a jelenet játszódik, előkelő vagy jó módú emberek számára tartják fenn?” helyett – Milyen társadalmi helyzetű szereplői vannak a jelenetnek? Válaszát indokolja! Vagy „ Soroljon fel legalább három metakommunikációs jelzést, mely bizonyítja, hogy a kisfiú a fehér, kivágott ruhás...” helyett – Melyik nővel van szorosabb kapcsolatban a kisfiú; válaszában alátámasztására keressen három metakommunikációs jelzést. Ha így kérdezzük, közelebb kerülünk a szövegértéshez, jobban föl tudjuk mérni, hogy a diák hogyan dekódolja, értelmezi a filmrészlet jeleit.

A megoldási útmutató egyetlen pontjával egyértelműen vitatkozom, nem is aszerint pontoztam azért, mert szerencsétlennnek tartom a megfogalmazást. A szövegértési feladatsor utolsó kérdése a filmrészlet történetben való elhelyezését kéri, indoklással. Ezt a diákok mindegyike el is végzi. Az útmutató viszont abból indul ki, hogy „a Megérkezés jellemzően expozícióra utaló cselekményforma”. Ez természetesen igaz lehet, mint ahogy az az állítás is hiteles, miszerint a Megérkezés jellemzően zárlatra utaló cselekményforma, ahogy az Utazás jellemzően epizodikus cselekményforma. Elég egyetlen klasszikus példára, az Odüsszeára utalnom. (Jelzem, a filmrészlet alatt a szereplők vonaton vannak, utaznak, a vonat a részlet végén lassít, de megállni nem látjuk, igaz, halljuk a fékezés csikorgását.) Tehát ennek értelmében én minden olyan választ, amelyben a diák indokolta választását, maximális ponttal értékeltem.

Mivel sokféleképpen látunk, nekem az egyik a napszakra adott válasz is okozott fejtörést. A diák leírta, hogy naplemente van – s ugyan valóban hangsúlyosan ébrednek föl többen a vonaton, a kupék sötétek, aztán kinn világosabb van, de mindez nem zárja ki az előbbi állítást, hiszen a vonaton alvás – ébredés nem függ feltétlenül a napszaktól, s hegyek mögött látjuk a napot. Természetesen sokkal több utalás van a napfelkeltére, de megengedhető az ellentettje is. Legalább is én elfogadtam.

A média miniszteré sajátos műfaj, egyénre szabott, hogy a rövid terjedelem segíti vagy gyengíti a diákokat. Mindenképpen azok vannak előnyben, akik nagyon pontosan, szinte vázaltszerűen tudják összefoglalni, sűríteni gondolataikat. Éppen ezért nem vagyok abban biztos, hogy pl. szükséges az archetípust definiálni, pedig az útmutató szerint ez az első pont. Véleményem szerint itt is segített volna, ha a kiírás tartalmaz olyan fogalmakat, kifejezéseket, amelyeket a dolgozatírás során a diáknak be kell építenie a szövegbe. Ugyan az útmutató itt is megadott kulcsfogalmakat az értékelésnél (pl. sikerpótlék, azonosulás), de mivel ennek a tárgynak a fogalomrendszere igen képlékeny s nem vádolható meg azzal, hogy konszuszusos, korántsem biztos, hogy éppen ezeket használták a diákok, s ettől a dolgozat értéke nem romlott.

### **SZEMÉLYES - ÖSSZEGRZÉS**

Minden esély kikényszeríti a próbát – hát próbálkozom tanulni, tanítani, gondolkodni arról, amit csinálok. „De ahogy Einstein mondotta: a probléma nem az, hogy a kozmosz mindenségét még nem teljesen értjük, éppen fordítva: a csodálatos, hogy egyáltalán érteni tudjuk, és egyre jobban kezdjük megközelíteni” – idéztem Bíró Yvette: Időformák című most megjelent könyvéből. A megközelítés esélyével próbálkoztam. Az együtt gondolkodás reményében.

Budapest, 2005. 06. 09.

Ozori Judit  
Alternatív Közgazdasági Gimnázium